

ZESPÓŁ PORADNI NR 2

Specjalistyczna Poradnia Psychoprofilaktyki i Terapii Rodzin

im. prof. Włodzimierza Fijałkowskiego

ul. I Armii Wojska Polskiego 1
20-078 Lublin

tel. (81) 532-48-22
fax (81) 532-63-40

Edukacja seksualna w krajach europejskich

oprac. dr Grzegorz Kata

Porządek prezentacji

1. Przedstawienie koncepcji edukacji seksualnej promowanej przez organizacje europejskie dążące do jej upowszechnienia i ujednolicenia w ramach UE, m.in.
  - Federal Centre for Health Education i WHO;
  - International Planned Parenthood Federation;
  - Sex Education Forum;
  - Parlament Europejski.
2. Edukacja seksualna w wybranych krajach europejskich na podstawie raportów wyżej wymienionych organizacji.
3. Ocena skuteczności edukacji seksualnej promowanej w ramach UE.
4. Przedstawienie alternatywy wobec programów promowanych w UE – programy akcentujące wstrzeźliwość.

Wstępne uwagi na temat raportów

- Kolejne slajdy zawierają informacje pochodzące z **raportów organizacji** działających w **UE** na rzecz upowszechnienia edukacji seksualnej.
- Warto już na wstępie zwrócić uwagę na przyjęte przez organizacje i przedstawione na slajdach:
  - Sposoby **definiowania** pojęć;
  - **Postawę** wobec edukacji seksualnej młodzieży;
  - **Wybiórczość** treści i stosowaną **dezinformację**.

Uwagi do raportów

- Edukację seksualną utożsamia się z wychowaniem seksualnym, traktując wychowanie jako przekazywanie wiedzy i umiejętności nt. zachowań seksualnych (**manipulacja pojęciami**).
- Prezentowane jest permissive i liberalne podejście do seksualności dzieci i młodzieży, gdzie głównym celem jest prawo do *swobodnej ekspresji własnej seksualności* i czerpania z niej nieograniczonej przyjemności (**uproszczenie**).
- Programy edukacji seksualnej podawane za wzorce określa się jako *holistyczne (comprehensive – kompleksowe, całościowe, holistyczne)*. Wydaje się to prezentować całościowe podejście do natury człowieka a oznacza tymczasem: podejście, które nie ogranicza dzieci i młodzieży do przyjęcia *abstynencji seksualnej*, jako jedynej słusznej drogi (**manipulacja pojęciami**).
- Wybiórczość w podawaniu informacji:
  - Nie podaje się negatywnych skutków promowanej formy edukacji seksualnej;
  - Wybiórczo podaje się dowody naukowe;
  - Upraszcza się wizerunek niektórych państw – np. Polski.

Punkt odniesienia w ocenie raportów

- Wychowanie ma na celu osiągnięcie pełnej dojrzałości we wszystkich sferach funkcjonowania człowieka (por. Gaś, 2003).
  - Niezbędne jest posiadanie wiedzy o dojrzałości, spójnego systemu wartości, norm, uwzględnienie kontekstu społecznego i kulturowego.
- Seksualność powinna być wpisana w ogół rozwoju człowieka i łączona z innymi sferami jego funkcjonowania, z rozwojem:
  - Uczuciowości;
  - Kształtowaniem systemu wartości;
  - Świadomością siebie i swoich działań.
- Elementem wychowania seksualnego powinno być przekazywanie norm, postaw, uczenie umiejętności wartościowania zachowania swojego i innych (por. Długołęcka, 2006; Obuchowska, Jaczewski, 1992).

-
- *Jak rozumiana jest edukacja seksualna przez organizacje europejskie?*

Edukacja seksualna

- Edukacja seksualna (**ES**, *sexuality education, sex and relationships education*):
  - To szeroki zakres tematów obejmujących zasadnicze wartości, umiejętności i postawy dotyczące seksualności i aktywności seksualnej;
  - Edukacja biorąca pod uwagę kontekst społeczny i kulturowy;
  - To także kwestie dotyczące:
    - Relacji międzyludzkich, ról płciowych, związków;
    - Komunikacji swoich potrzeb i granic;
    - Umiejętności podejmowania decyzji;
    - Opieki zdrowotnej.
  - Powinna promować tolerancję w zakresie orientacji seksualnych: homoseksualności, biseksualności, transpłciowości.

(European Parliament, International Planned Parenthood Federation)

Efekty ES

- Efektem ES powinna być redukcja ryzyka w zakresie:
  - zapadalności na choroby przenoszone drogą płciową,
  - niechcianych i nastoletnich ciąż,
  - nadużyć i przemocy seksualnej.

(Library Briefing: European Parliament, 03/02/2012)

Uzasadnienie do prowadzenia i upowszechnienia ES

- Proces globalizacji i powszechne zjawisko migracji osób pochodzących z różnych grup społecznych i kulturowych;
- Rozprzestrzenianie się infekcji drogą płciową;
- Problemy wykorzystania seksualnego dzieci i młodzieży;
- Zmiany wśród młodych osób w podejściu do seksualności i zachowań seksualnych .

(por. WHO; Library Briefing: European Parliament, 03/02/2012; IPPF)

-
- *Jak przedstawia się edukacja seksualna w wybranych krajach i jakie działania są promowane?*

Typy edukacji seksualnej wg WHO

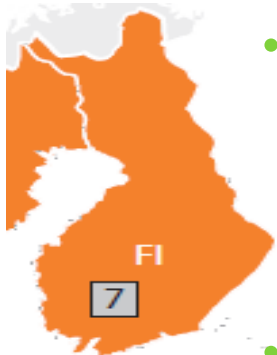
1. Programy ukierunkowane na zachowanie abstynencji seksualnej przed zawarciem związku małżeńskiego;
2. Programy promujące abstynencję seksualną i jednocześnie uczące na temat zasad bezpiecznego seksu, antykoncepcji i jej skuteczności;
  - Biorą pod uwagę negatywne skutki wczesnej inicjacji seksualnej, traktując ją jako zachowanie dysfunkcjonalne.
3. Programy „holistyczne” wpisujące seksualność w kontekst ogólnego rozwoju, promujące zasady bezpiecznego współżycia (m.in. stosowanie antykoncepcji) i swobodę w decydowaniu o aktywności seksualnej, tzw. podejście liberalne, akcentujące wolność i niezależność;
  - Zakładają, że współżycie seksualne jest zachowaniem typowym dla nastolatków i należy zmniejszać ryzyko z nim związane.

Finlandia

- Edukacja seksualna jest obowiązkowa od 1970 r.;
- Obejmuje dzieci od 7 r.ż.;
- Od 1972 r. samorządy zobowiązane są do zapewnienia darmowych porad dot. antykoncepcji dla osób w każdym wieku;
- Wprowadzenie ES poskutkowało:
  - spadkiem liczby aborcji;
  - spadkiem liczby ciąż u osób nastoletnich;
  - częstszym stosowaniem antykoncepcji przez młodzież;
  - większym poziomem wiedzy młodzieży nt. seksualności;
- W programie ES nie uwzględnia się postawy tzw. *abstynencji seksualnej* a uczy odpowiedzialności za podejmowane decyzje i zachowania;
- ES w Finlandii podawana jest za przykład świadczący o korzyściach wynikających z prowadzenia obowiązkowej, całościowej, tzw. pozytywnej edukacji seksualnej.

(Loeber, Reuter, Apter, Doef, Lazdane, Pinter, 2010)

Dania

- Akcentowanie „niezależności i wolności”; podejście liberalne i pragmatyczne;
- Pierwszy kraj UE, który zalegalizował stosowanie antykoncepcji przez młodzież z zachowaniem pełnej anonimowości;
- Początek obowiązkowej ES w wieku 12-13 lat.

(Parker, Wellings, Lazarus, 2009)

Niemcy

- ES jest obowiązkowa od 9 r.ż. a jej dokładny zakres i przebieg jest regulowany na poziomie konkretnych landów;
  - Zaleca się aby ES była prowadzona „holistycznie” i docierała do szerokich grup odbiorców;
  - Promowane jest liberalne podejście do aktywności seksualnej jako „pozytywnej ekspresji bliskości i namiętności”;
  - Niepokój rodziców budzi:
    - Seksualizacja dzieci poprzez stosowane materiały, tematy zajęć i promowanie seksualności głównie jako źródła przyjemności i zadowolenia;
    - „Obowiązek” uczęszczania dzieci na ES – część rodziców nie zgadza się z aktualną formą ES, nie ma jednak możliwości edukacji dzieci zgodnie z własną tradycją;
      - Rośnie liczba rodziców decydujących się na tzw. „domowe nauczanie”
- (Reisman, 2000)

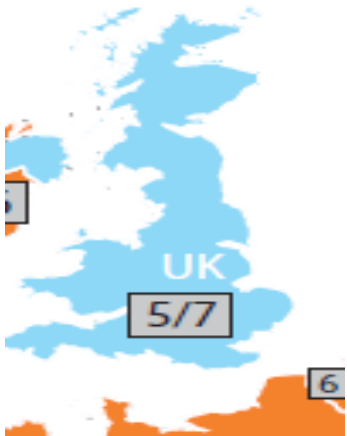

(Bell, 2009; Parker, Wellings, Lazarus, 2009; ONZ, 2000)

Wielka Brytania

- ES ma charakter nieobowiązkowy;
- Wielka Brytania cechuje się najwyższym wskaźnikiem nastoletnich cięż:
  - Za przyczynę uznaje się brak regulacji dot. ES;
- Planowane jest wprowadzenie obowiązkowej ES w standardzie zgodnym z innymi krajami UE;
  - Obecnie obowiązkowe są lekcje dot. biologicznych aspektów dojrzewania i płciowości;
- Liczne dyskusje obejmują zakresu edukacji seksualnej, promowanych wartości i norm, ogólnej koncepcji wychowania młodzieży.

(Library Briefing: European Parliament, 03/02/2012 ; Abram, 2010; Parker, Wellings, Lazarus, 2009)

Wnioski z przeglądu

- *Programy podawane za wzór, to programy przyzwalające na aktywność seksualną dzieci i młodzieży.*
- *Czy promowane programy są rzeczywiście skuteczne?*

Skuteczność ES wg przywołanych raportów

- **W krajach UE dominują programy typu 3:**
  - Zestawiane z dominującymi w USA programami ukierunkowanymi na wstrzemięźliwość seksualną.
- Wskazuje się na wysoką skuteczność ES w Europie:
  - Redukcja ilości nastoletnich cięż;
  - Spadek zachorowalności na choroby weneryczne (STD);
  - Zmniejszenie ilości partnerów;
  - Wzrost częstości stosowania środków antykoncepcyjnych.
- Te same opracowania podają, że programy ukierunkowane na wstrzemięźliwość seksualną są nieskuteczne;
  - Warto zwrócić uwagę na wskaźniki stanowiące przedmiot porównań: stosowanie antykoncepcji → redukcja zachorowalności i obniżenie ilości nastoletnich cięż.

(por. Library Briefing: European Parliament, 03/02/2012; Sex Education Forum, 2010)

Skuteczność SE - wątpliwości- cd.

- Choć wymienione raporty podają, iż edukacja seksualna ukierunkowana na abstynencję jest nieskuteczna, to lektura badań przywoływanych w raportach pozwala stwierdzić, że:
    - „Dwie trzecie programów akcentujących i promujących abstynencję z jednoczesnym informowaniem o metodach antykoncepcji i ich stosowaniu w grupie osób, które podjęły już aktywność seksualną – istotnie obniża wiek inicjacji seksualnej i ilość kontaktów”;
    - Mała jest ilość programów promujących abstynencję poddanych rzetelnym badaniom sprawdzającym ich skuteczność. Jednak niektóre z tych programów posiadają potwierdzoną skuteczność w obniżaniu wieku inicjacji i zachowywaniu wstrzemięźliwości;
- (źródło: Kirby, 2009; 2007).

Wnioski na temat skuteczności

- *Skuteczność polegająca na częstszym używaniu antykoncepcji.*
- *Wprowadzające w błąd przecenianie jakości i skuteczności programów.*
- *Przyzwalająca postawa wobec aktywności seksualnej dzieci i młodzieży.*

Skutki wczesnej inicjacji seksualnej

- Do psychospołecznych skutków wczesnej inicjacji seksualnej należą:
  - Większe ryzyko depresji, niskiej samooceny;
  - Próby samobójcze;
  - Obniżenie zadowolenia z życia i samego siebie;
  - Wielość partnerów;
  - Większe ryzyko podjęcia innych zachowań ryzykownych.

(Wróblewska, 2007)

Skutki wczesnej inicjacji seksualnej

– cd.

- W krajach, w których edukacja wiązała się z przyzwoleniem na aktywność seksualną zaobserwowano (na przykładzie Danii):
  - Zwiększenie ilości przepisywanych środków antykoncepcji;
  - Spadek zainteresowania seksem w wieku dorosłym (a w konsekwencji trudności w utrzymaniu związków i częste zmiany partnerów);
  - Wzrost popularności pornografii jako źródła zaspokojenia seksualnego;
  - Spadek zdolności reprodukcyjnej mężczyzn;
  - Większa ilość wymuszeń i przemocy seksualnej w wieku dorosłym.

(Džanjan, 2003)

-
- *Jaka jest przykładowa alternatywa wobec „europejskiego wzorca” edukacji seksualnej?*

Programy akcentujące „abstynencję”

- Programy tego typu są **bezzasadnie** oceniane jako nieskuteczne.
- Akcentują **wstrzemięźliwość** seksualną jako najskuteczniejszy sposób „antykoncepcji”, ochrony przed chorobami, uniknięcia emocjonalnych skutków przedwczesnej inicjacji seksualnej;
- Dostarczają informacji o metodach antykoncepcji i ich skuteczności;
- Obejmują:
  - promocję wartości związanych ze wstrzemięźliwością,
  - tematy dotyczące celów życiowych i sensu życia,
    - akcentują plany oraz ambicje szkolne i zawodowe.
  - wspieranie w radzeniu sobie z negatywną presją rówieśniczą, itp.
- Programy tego typu są obecne przede wszystkim w USA a ich skuteczność znajduje **potwierdzenie** w badaniach (ukształtowana postawa abstynencji stanowi efekt długoterminowy uczestników programów):
  - Wyników tych badań nie podaje się jednak w raportach instytucji europejskich.

(Lieberman, Su, 2012)

Wniosek końcowy

ES promująca antykoncepcję

Zgromadzone dane nie przemawiają za skutecznością „europejskiego modelu” edukacji seksualnej. Wybór modelu to zasadniczo wybór w obszarze:

- promowania czynników chroniących lub redukcji negatywnych skutków zachowań ryzykownych;
- koncepcji wychowania dzieci i młodzieży;
- promowanych wartości.

ES promująca abstynencję

Dziękuję za uwagę!

grzesiek.kata@gmail.com